

Коледж приватного вищого навчального закладу
«Кіровоградський інститут державного та муніципального управління
Класичного приватного університету»

ОСНОВИ РИМСЬКОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА

ПРОГРАМА

НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

галузь знань **08 «Право»**

спеціальність 081 **«Право»**

форма навчання **денна**

(Шифр за ОПІ ВФП 6)

Програма навчальної дисципліни «Основи римського приватного права» для студентів за спеціальністю «Право»

Розробник: : викладач циклової комісії з правознавства Шаркова Г.Ю.

Обговорено та рекомендовано Науково-методичною комісією ПВНЗ «Кіровоградський інститут державного та муніципального управління Класичного приватного університету»

Протокол від _____ 20__ року № _____

Вступ

Програма вивчення навчальної дисципліни «Основи римського приватного права» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки молодшого спеціаліста за спеціальністю 081 «Право»

Предметом вивчення дисципліни «Основи римського приватного права» є система правових норм стародавнього Риму, яка регулювала суспільні відносини між приватними особами, а саме: сукупність особистих прав; правове становище суб'єктів у майнових відносинах; можливість суб'єктів здійснювати угоди майнового характеру; питання правового захисту приватних прав; шлюбно-сімейні відносини; відносини, пов'язані з власністю та іншими правами на речі; зобов'язання суб'єктів, які виникають з різних підстав; договорів, правопорушень, нібито з договорів, нібито з правопорушень; коло питань, які виникають з приводу спадкування майна померлих.

Міждисциплінарні зв'язки: Навчальний курс «Основи римського приватного права» вивчається після дисциплін: теорія держави та права; історія держави та права зарубіжних країн. Вивчається перед дисципліною цивільне та сімейне право. Навчальна дисципліна «Основи римського приватного права» передбачає опанування на базі отриманих раніше знань з інших дисциплін, зокрема з теорії держави та права, історії держави та права зарубіжних країн, базовими поняттями і категоріями античної римської правової культури з метою творчого їх використання при вивченні сучасного цивільного права та цивільного процесу.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістовних модулів:

Змістовний модуль №1. Загальне поняття римського приватного права

Змістовний модуль №2. Речове, зобов'язальне, спадкове право

1. Мета і завдання дисципліни «Основи римського приватного права»

1.1. Основною *метою* викладання курсу є ознайомити студентів з правовою культурою Стародавнього Риму, з основними інститутами римського публічного і приватного права, а також показати вплив римського приватного права на розвиток сучасної світової цивілістики та цивільного права України зокрема.

1.2. Основними *завданнями*, що мають бути вирішені у процесі викладання дисципліни, є: усвідомлення студентами необхідності вивчення історії права; формування у студентів наукового світогляду і правової культури, які сприяють вибору правильної правової поведінки у сучасному світі; ознайомити студентів з античною культурою; отримати уявлення про основні події римської історії.

Унаслідок вивчення курсу студенти повинні *вміти*:

- розуміти рецепцію норм римського права;

- тлумачити норми пам'яток римського права;

- поєднати норми римського права з правовими нормами сучасного приватного права України.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 години 3 кредитів ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Загальне поняття римського приватного права

Тема 1. Поняття та предмет римського приватного права.

Джерела римського приватного права

Значення римського права в історії людства. Основні галузі римського права: публічне право і приватне право. Предмет вивчення «Основ римського цивільного права». Система римського права: цивільне право, право народів, преторське право.

Характерні риси класичного римського цивільного права. Основні інститути римського цивільного права: індивідуальної приватної власності та інститут договору. Історична роль римського цивільного права та значення його вивчення для сучасного юриста.

Поняття та види джерел римського цивільного права. Джерела пізнання римського цивільного права. Джерела правоутворення.

Звичай та звичаєве право. Закони XII таблиць. Постанови народних зборів. Діяльність римських юристів та її форми. Закон про цитування. Постанови сенату(сенатусконсульти). Едикти магістратів. Поняття і кодифікація преторського едикту. Імператорські конституції, їх види.

Кодифікація Юстиніана(Corpus iuris civilis).

Тема 2. Особи (суб'єкти) права

Поняття особи (суб'єкта права). Поняття правоздатності та дієздатності. Правоздатність фізичних осіб. Зміст правоздатності. Виникнення правоздатності. Втрата та обмеження правоздатності (capitis deminutio). Поняття громадянської честі. Позбавлення громадянської честі.

Поділ населення Риму за правовим статусом. Правовий статус римських громадян. Правовий статус латинів та перегринів. Правове становище рабів та вільновідпущеників. Правовий статус колонів.

Поняття, ознаки і види юридичної особи. Виникнення та припинення юридичних осіб. Правоздатність і дієздатність юридичних осіб.

Тема 3. Сімейні відносини.

Магнатська та когнатська спорідненість.

Особливості римської сім'ї, її структура. Батьківська влада. Шлюб із владою чоловіка і без влади чоловіка. Конкубінат. Форми укладення шлюбу. Заручини.

Майнові відносини подружжя. Посаг.

Відносини батьків та дітей. Майнові права дітей. Пекулій. Емансипація.

Опіка та піклування. Усиновлення та узаконення.

Тема 4. Захист прав. Вчення про позов

Виникнення державного суду. Форми захисту суб'єктивних прав. Поняття та особливості римського цивільного процесу. Види римського цивільного процесу. Легісакційний процес. Формулярний процес. Преторська формула, її складові. Зміст екстраординарного процесу.

Поняття цивільного позову (actio). Види позовів: позови суворого права, позови доброї совісті; позови за аналогією, позови з фікцією; речові та особисті позови. Захист та заперечення проти позову.

Особливі засоби преторського захисту: інтердикти, стипуляція, реституція, введення у володіння.

Поняття позовної давності. Відмінність позовної давності від законних строків. Початок перебігу позовної давності. Перерва перебігу позовної давності та її підстави. Припинення перебігу позовної давності.

Змістовий модуль 2. Речове, зобов'язальне, спадкове право

Тема 5. Речове право. Право власності

Поняття речового права. Поняття та види речей. Класифікація речей: рухомі і нерухомі, прості і складні, подільні і неподільні, споживні і неспоживчі речі; речі, наділені родовими ознаками і речі індивідуально-визначені; головна і побічні речі; речі в обороті і вилучені з обороту.

Виникнення та розвиток інституту права власності у римському праві. Поняття та зміст права власності. Право володіння. Право користування. Право розпорядження. Види права власності у Стародавньому Римі. Преторська (або боні тарна) власність. Власність перегрівів. Провінційна власність. Спільна власність.

Способи набуття та припинення права власності. Захист права власності. Віндикаційний, негаторний та публіціанський позов.

Тема 6. Право на чужі речі. Володіння.

Права на чужі речі як обмеження права власності. Речовий та абсолютний характер права на чужі речі.

Сервітути особисті та земельні. Підстави встановлення сервітутів. Захист сервітутів. Особисті сервітути.

Суперфіцій та емфітевзис.

Поняття застави. Розвиток заставних відносин від фідуціарної угоди до ручного закладу та іпотеки.

Особливості різних форм застави. Права та обов'язки заставодержателя.

Поняття володіння (possessio). Елементи володіння. Види володіння. Законне володіння. Незаконне володіння: добросовісне і недобросовісне. Відмінність володіння від держання.

Виникнення володіння. Припинення володіння. Захист володіння. Види преторських інтердиктів.

Тема 7. Зобов'язальне право. Спадкове право

Загальне вчення про зобов'язання. Поняття зобов'язання то його роль у цивільному обороті. Підстави виникнення зобов'язань то їх класифікація. Сторони у зобов'язання. Заміна сторін у зобов'язання. Новація. Цесія. Виконання зобов'язань. Забезпечення зобов'язань. Припинення зобов'язання, крім виконання.

Основні поняття спадкового права. Історія виникнення та розвитку спадкового права. Спадкування за заповітом. Спадкування за законом. Необхідне спадкування (обов'язкова частка). Прийняття спадщини. Сингулярне наступництво. Легати та фідейкоміси.

Тема 8. Договірне право. Позадоговірні зобов'язання

Поняття договору (contractus). Договори односторонні, двосторонні та синалагматичні. Умови дійсності договорів. Зміст договору. Тлумачення договору. Укладення договору. Представництво.

Окремі види договірних зобов'язань. Вербальні договори: стипуляція. Літеральні договори: прибутково-видаткові книги, синграфи, хірографи.

Реальні договори: договір позики (mutuum), договір позички (commodatum), договір схову (сdepositum), договір застави (pignus).

Консенсуальні договори: купівля-продаж, договір найму (речей, послуг, роботи), договір доручення, договір товариства. Безіменні контракти. Пакти, їх види.

Поняття зобов'язань ніби з договорів. Зобов'язання, що виникають із безпідставного збагачення. Кондикція, її види. Позов про стягнення оплаченого неіснуючого боргу. Позов про повернення наданого, мета якого не здійснилася. Позов про повернення викраденого. Позов про повернення одержаного несправедливо або на неправильній підставі.

Ведення чужих справ без доручення. Необхідні умови та правові наслідки.

Деліктні зобов'язання. Поняття й підстави виникнення приватних деліктів (delictum). Окремі види деліктів: особиста образа, крадіжка, неправомірне знищення або пошкодження чужих речей, пограбування.

Поняття зобов'язання, що виникає ніби з делікту. Його зміст та правові ознаки.

Види зобов'язань ніби деліктів. Відповідальність судді за недбале або неправильне виконання своїх обов'язків. Відповідальність господарів жилих будинків за викинуте або вилите. Відповідальність господарів готелів, заїжджих дворів і кораблів.

3. Рекомендована література

Базова

1. Орач Є.М., Тищик Б.Й. Основи римського приватного права: Курс лекцій. – К.: Юрінком Інтер, 2000. – 272 с.
2. Підпригора О. А. Римське приватне право: Підручник для студентів юрид. спец, вищих навч. закладів: Вид. 3є, перероб. та доп. - К: Видавничий Дім «ІнЮре», 2001. - 440 с.
3. Римське право (Інституції). – Х.: «Одіссей», 2003. –288с.
4. Харитонов Є.О. Основи римського приватного права: Конспект лекцій. – 4-е вид., перероб.і допов. – Х.: ТОВ «Одіссей». – 312 с.

Допоміжна

1. Аристотель Сочинения: В 4-х т. – Т. 4 / Пер. С древнегреч.; Общ. ред. А. И. Доватура. – М.: Мысль, 1984. – 830 с.
2. Бартошек. М./Римское право: (Понятия, термины, определения): Пер. с чешск. – М.: Юрид. лит., 1989 – 448 с.
3. Вовк В.М. Смерть та мертве тіло як елементи Римського права /В.М.Вовк // Часопис Київського університету права. – 2009. - №4
4. Вовк В.М. Приватно-правова технологія стародавніх римлян як конструювання правової реальності / В.М.Вовк // Адвокат. – 2009. - №2 (101). – С.22-25
5. Вовк В.М. Юридична рівність у римському приватному праві /В.М.Вовк // Адвокат. – 2009. - №6(105)
6. Вовк В.М. «Жіноче питання» у Римському праві /В.М.Вовк // Науковий вісник. – 2008. - №3
7. Вовк В.М. Гуманізм та права людини у Римському праві / В.М.Вовк // Митна справа. – 2011. - №1(73). – С.211-216
8. Гайдулін О. О. Римське приватне право: Автодидактичний комплекс / О. О. Гайдулін. – К. : ППП, 2003. –116 с.
9. Гарсиа Гарридо М.Х. Римское частное право: Казусы, иски, институты / перевод с испан.; Отв. ред. Л.Л.Кофанов. – М.: Статут, 2005. – 812 с.
10. Глиняна К.М. Вплив римського права на становлення та розвиток сучасного права Європи //Актуальні проблеми держави і права: Збірник наукових праць. - Одеса: Юридична література, 2004. - Вип. 23. С. 190-195
11. Гончаренко В.О. Система договорів римського права та деякі питання її рецепції в сучасному цивільному законодавстві України / В.О.Гончаренко // Університетські наукові записки. – 2005. - №3(15). – С.121-125
12. Гринько С.Д. Ноксальна відповідальність за законодавством Франції, Німеччини та України: порівняльно-правовий аспект / С.Д.Гринько // Форум права. – 2009. - №1. – С. 117-121
13. Дигесты Юстиниана / Пер. с лат. Отв. ред. Л. О. Кофанов. – М.: Статут, 2008. – Т. 1. – 584 с.
14. Дихта Н.М. Категорія фідучія в Стародавньому Римі: поняття та зміст fides та fiducia / Н.М.Дихта // Актуальні проблеми політики. Збірник наукових праць / Керівник авт. кол. С. В. Ківалов; відп. за вип. Л. І. Кормич. – Одеса: «Фенікс», 2009. – Вип. 37. – 476 с. - С. 164-171
15. Задорожний Ю. Роль римського права у процесі становлення та розвитку університетів у країнах Західної Європи / Ю.Задорожний // Право

України. – 2009. - №3. – С.153-160

16. Задорожний Ю. Перспективи використання римського права у цивільному законодавстві України / Ю.Задорожний / Право України. – 2008. - №10. – С.149-153

17. Задорожний Ю.А. «Руська правда» і Римське право: порівняльний аспект / Ю.А.Задорожний // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2009. № 1 (87). - С.49-53

18. Качур В.О. Співвідношення понять «Persona», «Status» і «Caput» у Римському праві / В.О.Качур // Часопис Київського університету права. – 2010. - №2. – С.21-25

19. Кармаліта М.В. Теоретичні аспекти правової доктрини в історії Римського права / М.В.Кармаліта // Держава і право. Випуск 47. – С.101—107

20. Нагнибіда В.І. Деякі проблеми становлення та еволюції системи прав на чужі речі / В.І.Нагнибіда ЄС // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. – С.85-92

21. Продаєвич І.С. Припинення зобов'язання неможливістю виконання у римському приватному праві / І.С.Продаєвич // Актуальні проблеми політики. Збірник наукових праць / Керівник авт. кол. С. В. Ківалов; відп. за вип. Л. І. Кормич. – Одеса: «Фенікс», 2009. – Вип. 37. – 476 с. – С. 155-164

22. Рабінович С.П. Natura Hominius як джерело права (за творами римських юристів) / С.П. Рабінович // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2008. - №3

23. Рибачок В.А. Становлення інституту іпотеки та механізму оформлення іпотечних договорів за часів римського права / В.А.Рибачок // Часопис Київського університету права. – 2009 - № 3. – С.150-156

24. Рогожа К.М. Фідуція в цивільних правовідносинах Римського права і дореволюційної Росії / К.М. Рогожа // Університетські наукові записки. – 2005. - №4(16). – С.148-151

25. Русу С.Д. Історико-правові передумови рецепції римського приватного права / С.Д.Русу // Університетські наукові записки. – 2005. - №3(15). – С.12-16

26. Русу С.Д. Рецепція деліктних зобов'язань Римського права в новому Цивільному кодексі України / С.Д.Русу // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. – С. 66-73

27. Святоцька В. Адвокатська професія в античних країнах / В.Святоцька // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2009. – Вип. 49. – С.54-59

28. Федущак-Паславська Г. Становлення і розвиток правових конструкцій у Давньому Римі / Федущак-Паславська // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2011. – Вип. 52. – С.120-126

29. Харитонова О.І. Рецепція ідеї дихотомії права //Актуальні проблеми держави і права: Збірник наукових праць. - Одеса: Юридична література, 2002. - Вип. 13. С. 67-71

30. Шала Л.В. Рецепція римського права в Україні: доктринальний рівень / Л.В.Шала // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2010. - №1. – С. 25-30

31. Шала Л.В. Виникнення і розвиток інституту приватної власності у

Стародавньому Римі /Л.В.Шала // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ – 2013 - № 3. – С.1-8

32. Шаркова І.М. Природне право як основа морально-правових приписів у Стародавньому Римі [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.nbuuv.gov.ua/portal/soc_gum/pre/2008/Sharkova.pdf 01.09.2010 р.
Загол з екрану

Інформаційні ресурси

<http://www.nbuuv.gov.ua>

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання - залік.

5. Засоби діагностики успішності навчання

Поточний контроль – оцінювання за результатами практичних занять.

Контроль самостійної роботи – захист індивідуальних науково-дослідницьких завдань.

Підсумковий контроль – залік.

Сума балів за всі види навчальної роботи	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		Для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	Для заліку
90-100	A	Відмінно	зараховано
82–89	B	Добре	
75–81	C	Задовільно	
67–74	D		
60–66	E		
35–59	FX	Незадовільно з можливістю повторного складання	Не зараховано з можливістю повторного складання
1–34	F	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	Не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни